



Utvidgad användning av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen, m.m.

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2005/06:29 Utvidgad användning av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen m.m. jämte en motion väckt med anledning av propositionen samt 16 motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 2004 och 2005.

I propositionen föreslås att det införs bestämmelser som gör det möjligt att regelmässigt ta DNA-prov på personer som skäligen kan misstänkas för brott på vilket fängelse kan följa. Vidare föreslås att sådana prov under vissa förutsättningar även skall kunna tas på personer som inte är misstänkta för brott. Det föreslås även att förutsättningarna för att registrera DNA-profiler i DNA-registret enligt polisdatalagen (1998:622) utvidgas så att alla som dömts till annan påföljd än böter får registreras, liksom att personer som är skäligen misstänkta för brott på vilket fängelse kan följa får registreras i ett separat register benämnt utredningsregistret. I propositionen föreslås också att den övergångstid under vilken register i polisens verksamhet får föras med stöd av Datainspektionens tillstånd förlängs till utgången av år 2007. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och avslår samtliga motionsyrkanden.

I ärendet finns fem reservationer (kd, c, mp) och ett särskilt yttrande (m, fp, mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	5
Utskottets överväganden.....	6
DNA-teknik inom brottsbekämpningen, m.m.....	6
Lagförslagen, m.m.....	6
Gallring av uppgifter ur DNA-registret.....	10
Motioner som i huvudsak tillgodoses genom förslagen i propositionen.....	10
Övriga motionsyrkanden.....	11
Reservationer.....	13
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (c, mp).....	13
2. Förnyad utredning om DNA-registrering, punkt 2 (c, mp).....	13
3. Registrering av fler i DNA-registret, punkt 4 (kd).....	14
4. Gallring av uppgifter i DNA-registret, punkt 5 (kd).....	15
5. Användning av PKU-registret för brottsbekämpningsändamål, punkt 7 (c).....	15
Särskilt yttrande.....	17
Användning av PKU-registret för brottsbekämpningsändamål, punkt 7 (m, fp, mp)	17
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	18
Propositionen.....	18
Följdmotion.....	18
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	18
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005.....	19
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Avslag på propositionen**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Ju7 yrkande 1.

Reservation 1 (c, mp)

2. **Förnyad utredning om DNA-registrering**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Ju7 yrkande 2.

Reservation 2 (c, mp)

3. **Lagförslagen**

Riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i rättegångsbalken

b) lag om ändring i polisdatalagen (1998:622), med den ändringen att i 28 § ordet ”utredningen” skall bytas ut mot ”utredning”.

Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2005/06:29.

4. **Registrering av fler i DNA-registret**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju461 yrkande 1 och 2005/06:Ju461 yrkande 1.

Reservation 3 (kd)

5. **Gallring av uppgifter i DNA-registret**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju461 yrkande 2 i denna del och 2005/06:Ju461 yrkande 2.

Reservation 4 (kd)

6. **I huvudsak tillgodosedda motionsyrkanden**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju235, 2004/05:Ju285, 2004/05:Ju305, 2004/05:Ju405, 2004/05:Ju412 yrkande 6, 2004/05:Ju421, 2004/05:Ju434, 2004/05:Ju461 yrkande 2 i denna del, 2005/06:Ju272, 2005/06:Ju291, 2005/06:Ju316, 2005/06:Ju358 yrkande 29 och 2005/06:Ju406.

7. **Användning av PKU-registret för brottsbekämpningsändamål**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Ju528 yrkande 2.

Reservation 5 (c)

8. **Registrering av samtliga svenskar i DNA-register**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Ju310.

Stockholm den 22 november 2005

På justitieutskottets vägnar

Britta Lejon

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Britta Lejon (s), Rolf Olsson (v), Margareta Persson (s), Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Göran Norlander (s), Joe Frans (s), Cecilia Magnusson (m), Kerstin Andersson (s), Leif Björnlod (mp), Christer Erlandsson (s), Karin Granbom (fp), Helena Bargholtz (fp), Ameer Sachet (s) och Stina Larsson (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Den 9 december 1999 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att följa genomförandet av den nya polisregisterlagstiftningen och påtala eventuella brister särskilt från integritetssynpunkt (dir. 1999:99). Utredningen, som antog namnet Polisdatautredningen, överlämnade sedermera betänkandet *Behandling av personuppgifter i polisens verksamhet* (SOU 2001:92). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet med inriktning på att ta fram förslag till en ny polisdatalag.

I november 2003 fick en utredare i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med en översyn av DNA-teknikens användning inom brottsbekämpningen. Uppdraget redovisades i juni 2004 genom promemorian *Genetiska fingeravtryck* (Ds 2004:35). Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2004/5416/PO).

Lagrådet har yttrat sig över lagförslagen och har föreslagit vissa ändringar, bl.a. att förutsättningarna i 28 kap. 12 b § rättegångsbalken för att ta DNA-prov på annan än den som är skäligen misstänkt för brott bör utformas så att enhetlighet uppnås i förhållande till vad som gäller för kroppsvisation och husrannsakan. Lagrådet har även förordat att det införs övergångsbestämmelser till ändringarna i polisdatalagen. Regeringen har följt Lagrådets förslag i dessa delar.

Regeringens lagförslag återfinns i *bilaga 2*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att nya bestämmelser införs i 28 kap. rättegångsbalken vilka gör det möjligt att *dels* regelmässigt ta DNA-prov på den som skäligen kan misstänkas för brott på vilket fängelse kan följa, *dels* ta DNA-prov på annan än den som skäligen kan misstänkas för brott, om det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen av ett brott som kan leda till fängelse. Det föreslås även att förutsättningarna för att registrera DNA-profiler i DNA-registret enligt polisdatalagen (1998:622) utvidgas så att alla som dömts till annan påföljd än böter får registreras, liksom att personer som är skäligen misstänkta för brott på vilket fängelse kan följa får registreras i ett separat register benämnt utredningsregistret.

I propositionen föreslås också att den övergångstid under vilken register i polisens verksamhet får föras med stöd av Datainspektionens tillstånd förlängs till utgången av år 2007.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.

Utskottets överväganden

DNA-teknik inom brottsbekämpningen, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i rättegångsbalken och polisdatalagen (1998:622) samt avslår en motion om att propositionen skall avslås av riksdagen. Vidare föreslår utskottet att ett stort antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden avslås av riksdagen, det stora flertalet motionsyrkanden eftersom motionärernas önskemål i huvudsak tillgodoses genom förslagen i propositionen, och några motionsyrkanden med hänvisning till de överväganden som görs i ärendet. Jämför reservationerna 1–4 (kd, c, mp).

Lagförslagen, m.m.

Regeringens förslag innebär att det bl.a. skapas en möjlighet att regelmässigt ta DNA-prov på personer som är skäligen misstänkta för brott på vilket fängelse kan följa. Sådana prov skall kunna tas i syfte att registrera en DNA-profil för personen i DNA-registret och i ett separat utredningsregister. Vidare föreslås en möjlighet att ta DNA-prov även på personer som inte är misstänkta för brott om syftet är att underlätta identifiering vid utredning av ett brott som kan leda till fängelse och det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen av brottet.

I motion Ju7 (c) yrkas avslag på propositionen. Motionärerna anför att regeringen bör utarbeta ett nytt lagförslag med en ordentlig konsekvensanalys avseende bl.a. intrånget i den personliga integriteten.

Som motionärerna pekar på är det viktigt att vid ställningstagande till en utökning av användningen av DNA-provtagning och registrering väga nyttan av en sådan utökad användning mot de konsekvenser denna medför för enskildas personliga integritet.

Utskottet kan konstatera att brottsligheten i Sverige – både i form av mängdbrott och andra grövre brott – medför lidande för enskilda och orsakar samhället och enskilda stora kostnader. En stor del av alla brott begås av personer som redan tidigare begått brott, och en stor del av mängdbrotten begås av unga personer. En högre uppklaringsprocent i fråga om mängdbrottslighet förbättrar möjligheterna att avbryta bl.a. unga lagöverträdare brottskarriärer. Användningen av DNA-teknik kan här vara av stor betydelse. I takt med utvecklingen av tekniken för DNA-analys och med ett mer omfattande DNA-register som omfattar en stor del av alla aktivt

kriminella personer torde antalet uppklarade fall av brott med från början okänd gärningsman kunna ökas markant och uppklaringen kunna ske snabbare.

Mot denna tydliga nytta av användning av DNA i brottsbekämpningen måste alltså ställas de ingrepp i den personliga integriteten som provtagning och registrering av DNA innebär.

Utskottet kan beträffande den föreslagna formen för själva provtagningen av DNA inte se att den i sig skulle innebära något större ingrepp i den personliga integriteten. Provet skall tas genom ett salivprov, något som visserligen utgör en form av kroppsbesiktning, men som inte torde vara förenat med vare sig smärta eller större obehag. Åtgärden – som syftar till att förebygga och bekämpa brott – får enligt utskottets mening anses vara godtagbar i ett demokratiskt samhälle och stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden (jfr. 2 kap. 6 och 12 §§ regeringsformen).

Beträffande användningen av det vävnadsprov (salivprovet) som tas kan utskottet konstatera att provtagning enligt lagförslaget får ske i syfte att ur provet ta fram en DNA-profil för registrering att användas för att i brottsutredningar underlätta identifiering av personer. Själva vävnadsprovet skall förstöras senast sex månader efter det att provet togs eller, i fall då DNA-profilen skall gallras tidigare, senast i samband därmed. Provet får inte heller användas för något annat ändamål än det för vilket det togs. Med denna utformning av reglerna för användning av vävnadsprov anser utskottet att de negativa konsekvenserna av att myndigheterna genom provtagningen får tillgång till biologiskt material från den enskilde minimeras. Med en sådan ordning föreligger enligt utskottets mening ingen risk för att det från vävnadsprovet skulle komma att hämtas annan information om den enskilde än sådan som behövs för identifiering.

När det sedan gäller registrering av en framtagen DNA-profil i DNA-registret gör utskottet följande överväganden.

Till att börja med kan utskottet konstatera att det som registreras i DNA-registret endast är en sifferkombination framtagen ur en mycket liten del av den enskildes DNA-sträng. DNA-profilen utvisar inga personlighetsegenskaper, utan kan – i varje fall med dagens teknik – användas endast för identifieringsändamål. Informationen som registreras i DNA-registret är alltså inte av särskilt integritetskänslig natur. Om det i framtiden skulle bli tekniskt möjligt att ur DNA-profilen även ta fram annan information om den enskilde förbjuder regleringen i 22 § polisdatalagen all sådan användning.

Endast den som genom en lagakraftvunnen dom har dömts till en annan påföljd än böter samt den som har godkänt ett strafföreläggande som avser villkorlig dom skall kunna registreras. Det handlar alltså om personer som konstaterats ha begått brott som inte är att betrakta som ringa. Mot bakgrund av att många brott erfarenhetsmässigt begås av samma gärningsman

framstår det enligt utskottets mening som en rimlig avvägning mellan nyttan av registreringen och intrånget i den personliga integriteten att dra gränsen för registrering här.

Utskottet anser att även en registrering av DNA-profiler rörande skäligen misstänkta personer i ett utredningsregister i avvaktan på lagakraftvunnen dom är godtagbar vid en avvägning mellan nyttan av en sådan registrering och det intrång registreringen innebär.

När det slutligen gäller frågan om tagande av salivprov på personer som inte är skäligen misstänkta för brott torde sådan provtagning enligt utskottets mening kunna ha stor betydelse i en brottsutredning, bl.a. genom möjligheterna att eliminera spår som inte är av intresse för utredningen. Vid avvägningen mot reglerna i 2 kap. 6 § regeringsformen om påtvingade kroppsliga ingrepp måste naturligtvis särskilt beaktas att de personer som provtagningen gäller inte själva är skäligen misstänkta för brott. I sammanhanget kan det emellertid noteras att icke misstänkta personer redan i dag kan påtvingas vissa tvångsåtgärder bl.a. avseende tagande av fingeravtryck, husrannsakan och kroppsvisitation. Med den utformning av bestämmelsen som regeringen föreslår i propositionen anbefalls ett stort mått av restriktivitet, varigenom ett mer slentrianmässigt tagande av DNA-prov beträffande personer som varken är skäligen misstänkta, målsägande eller vittnen förhindras. Här kan också nämnas att de DNA-profiler som tas fram från en person som inte är skäligen misstänkt för brott enligt lagförslaget endast får jämföras med DNA-profiler som är aktuella i den pågående brottsutredningen.

En särskild fråga är om det bör vara möjligt att ta DNA-prov även i andra fall, om den enskilde har lämnat sitt samtycke. Här kan nämnas att bl.a. JO har ifrågasatt om eller i vad mån den enskildes samtycke bör tillmätas någon verkan vid användning av ett tvångsmedel som kroppsbesiktning (JO:s ämbetsberättelse 2003/04 s. 72 f.). I fråga om husrannsakan föreskrivs i 28 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken att det vid husrannsakan hos den misstänkte inte i något fall får åberopas hans samtycke, om han inte själv begärt åtgärden. Beträffande kroppsvisitation och kroppsbesiktning finns inte någon motsvarande reglering av verkan av samtycke.

Lagrådet anförde i sitt yttrande i detta ärende att eftersom prov för DNA-analys i så stor utsträckning har tagits och förutses komma att tas efter samtycke av den enskilde bör frågan om verkan av den enskildes samtycke tas upp till principiellt övervägande i detta sammanhang. Särskilt som frågan rör begränsning av en grundlagsskyddad rättighet talar enligt Lagrådet starka skäl för att rättsläget klargörs genom en uttrycklig lagreglering.

Regeringen anför i propositionen (s. 26), efter vissa principiella överväganden, att det inte kan anses oförenligt med bestämmelserna i regeringsformen att utan uttryckligt lagstöd åberopa ett frivilligt lämnat samtycke som grund för en åtgärd som innebär provtagning på en person. Mot den bakgrunden och då det enligt regeringens mening inte är lämpligt att

reglera samtyckesfrågan endast vad gäller den specifika form av kroppsbesiktning som tagande av DNA-prov utgör, är regeringen inte beredd att nu lämna något förslag i denna del. Regeringen utgår från att polisen vid provtagning med stöd av samtycke nog förvissar sig om att det föreligger ett verkligt samtycke från den som blir föremål för åtgärden.

Utskottet instämmer i de överväganden regeringen gör i fråga om verkan av enskilds samtycke för DNA-provtagning och i att det inte är lämpligt att nu särskilt reglera verkan av samtycke vid just sådan provtagning. Utskottet utgår från att regeringen i annat lämpligt sammanhang vidtar en mer fördjupad analys av huruvida verkan av samtycke vid bl.a. kroppsvisitation och kroppsbesiktning bör lagregleras särskilt.

Utskottet återgår nu till sitt ställningstagande till de lagförslag som lämnas i propositionen.

Utskottet anser i motsats till motionärerna bakom motion 2005/06:Ju7 att underlaget för ställningstagande till lagförslagen om att utöka användningen av DNA-teknik i brottsbekämpande syfte är tillräckligt. Utskottet instämmer i regeringens slutsatser att nyttan av en utökad användning av DNA-teknik inom brottsbekämpningen i enlighet med lagförslagen överväger det intrång i enskildas personliga integritet som en sådan användning skulle innebära.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning att övergångstiden under vilken register i polisens verksamhet får föras med stöd av Datainspektionens tillstånd enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till polisdatalagen bör förlängas till utgången av år 2007. Arbetet med en ny polisdatalag pågår alltså i Regeringskansliet. Ytterligare överväganden krävs innan en proposition kan avlämnas i ämnet. Enligt regeringen är inriktningen att en proposition skall kunna beslutas under mandatperioden. I avvaktan på den förutskickade propositionen bör därför erforderliga ändringar göras i den övergångsbestämmelsen.

Utskottet tillstyrker sammanfattningsvis – med en mindre språklig justering i 28 § polisdatalagen – regeringens förslag till lagändringar. Propositionen bör alltså bifallas av riksdagen medan motion 2005/06:Ju7 bör avslås.

I motion 2004/05:Ju461 (kd) och 2005/06:Ju461 (kd) föreslås att DNA-registret bör omfatta alla personer som dömts för brott för vilka fängelse ingår i straffskalan.

En sådan reglering som motionärerna förespråkar föreslogs i den promemoria som ligger till grund för propositionen (Ds 2004:35). Regeringen anför i propositionen att om en sådan ordning skulle införas skulle också personer som har dömts enbart för något enskilda snatteribrott registreras i registret, något som enligt regeringen skulle föra alltför långt (prop. s. 29).

Utskottet är av samma uppfattning som regeringen i denna fråga. Motionerna 2004/05:Ju461 och 2005/06:Ju461 bör avslås i nu behandlade delar.

Gallring av uppgifter ur DNA-registret

I motionerna 2004/05:Ju461 (kd) och 2005/06:Ju461 (kd) yrkas att uppgifter i DNA-register över huvud taget inte skall gallras.

Enligt 27 § första stycket polisdatalagen skall uppgifter i DNA-registret gallras senast när uppgifterna om den registrerade gallras ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Enligt 17 § lagen om belastningsregister skall uppgifter om fängelsestraff respektive rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter frigivningen respektive beslutet om utskrivning. Uppgifter om villkorlig dom eller skyddstillsyn skall gallras tio år efter domen eller beslutet.

Regeringen lämnar i propositionen inga förslag till ändringar av gallringsbestämmelserna avseende uppgifter i DNA-registret. Som skäl härför anför regeringen att övervägande skäl talar för att låta dessa kvarstå oförändrade i avvaktan på den pågående översynen av polisdatalagen (prop. s. 32).

Utskottet anser att det – i varje fall tills vidare – är en rimlig ordning att reglerna om gallring ur DNA-registret är kopplade till när uppgiften om påföljd för det brott som låg till grund för DNA-registreringen gallras ur belastningsregistret. Utskottet instämmer således i den bedömning som regeringen gör i denna del. Motionerna 2004/05:Ju461 och 2005/06:Ju461 bör avslås av riksdagen.

Motioner som i huvudsak tillgodoses genom förslagen i propositionen

I ett stort antal motioner från den allmänna motionstiden åren 2004 och 2005 anföras att registreringen av DNA för brottsbekämpande ändamål på olika sätt bör utökas. Sålunda anföras i motionerna 2004/05:Ju235 (kd), 2004/05:Ju305 (s), 2004/05:Ju412 (fp) och 2005/06:Ju272 (kd) i mer allmänna ordalag att sådan DNA-registrering skall kunna ske även vid mindre allvarliga brott. I motionerna 2004/05:Ju285 (m) begärs att alla som döms till fängelse skall registreras i DNA-registret. I motionerna 2004/05:Ju421 (s) och 2005/06:Ju406 (s) begärs att bestämmelserna i 23 § polisdatalagen (1998:622) ändras så att brott som anges där skall kunna grunda registrering om brottet kan leda till fängelse i mer än ett år. I motionerna 2004/05:Ju461 (kd), 2005/06:Ju316 (s) och 2005/06:Ju461 (kd) anföras att DNA-registrering bör ske av alla som döms för brott för vilka fängelse ingår i straffskalan. I motionerna 2004/05:Ju405 (kd), 2004/05:Ju434 (s), 2005/06:Ju291 (kd) och 2005/06:Ju358 (m) anföras att förutsättningarna för tagande av DNA-prov samt DNA-registrering bör vara desamma som i dag gäller för fingeravtryck och fotografi.

Utskottet kan konstatera att samtliga nu nämnda motionsyrkanden går i samma riktning som förslagen i propositionen. Vad motionärerna efterfrågar tillgodoses helt, eller i varje fall i huvudsak, genom de lagändringar som utskottet nyss tillstyrkt. Mot bakgrund härav bör motionerna 2004/05:Ju235, 2004/05:Ju285, 2004/05:Ju305, 2004/05:Ju405, 2004/05:Ju412,

2004/05:Ju421, 2004/05:Ju434, 2004/05:Ju461, 2005/06:Ju272, 2005/06:Ju291, 2005/06:Ju316, 2005/06:Ju358, 2005/06:Ju406 och 2005/06:Ju461 avslås i nu behandlade delar.

Övriga motionsyrkanden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett motionsyrkande om lagreglering av användningen av det s.k. PKU-registret samt en motion om att samtliga personer med hemvist i Sverige bör registreras i ett DNA-register. Jämför reservation 5 (c) och det särskilda yttrandet.

I motion 2005/06:Ju528 (c) anförs att det s.k. PKU-registret inte bör få användas för brottsbekämpande ändamål med mindre än att sådan användning regleras särskilt i lag. Lagstiftningsprocessen i ämnet bör enligt motionären innefatta en bred och folklig debatt rörande bl.a. avvägningen mot den personliga integriteten.

Vid PKU-laboratoriet på Karolinska Universitetssjukhuset undersöks vävnadsprover (blodprover) från samtliga nyfödda barn i landet för att tidigt upptäcka och behandla barn med vissa ärftliga ämnesomsättningssjukdomar. Provtagningen görs några dagar efter barnets födelse. Den är frivillig och föregås av information till föräldrarna. Efter att undersökning av blodprovet genomförts sparas kvarvarande blodprov i den s.k. PKU-biobanken samtidigt som personuppgifter om mor och barn förs i ett särskilt register. Blodprover och patientuppgifter från mitten av 1970-talet och framåt finns i dag förvarade vid PKU-laboratoriet. Om föräldrarna skriftligen begär det förstörs provet efter undersökningen. Personuppgifterna bevaras dock alltid.

PKU-biobankens verksamhet regleras i lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m. (biobankslagen). För att vävnadsprover från nyfödda barn skall få samlas i PKU-biobanken och för att personuppgifter skall få sparas i det därtill hörande PKU-registret krävs att barnets vårdnadshavare samtycker till överföringen. Vävnadsproverna i PKU-biobanken får endast användas för analyser och andra undersökningar för att spåra och diagnostisera ämnesomsättningssjukdomar, retrospektiv diagnostik av andra sjukdomar hos enskilda barn, epidemiologiska undersökningar, uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av verksamheten samt klinisk forskning och utveckling. PKU-registret, som innehåller bl.a. personuppgifter om modern och barnet samt uppgifter om graviditeten och barnets hälsotillstånd, får endast användas för de nyssnämnda ändamålen eller för framställning av statistik. Vävnadsproverna i PKU-biobanken får enligt huvudregeln inte användas för något annat ändamål än det som omfat-

tas av tidigare information och samtycke utan att den som lämnat samtycket, dvs. vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna, informerats om och samtyckt till det nya ändamålet.

Riksdagen beslutade i januari 2005, på initiativ av socialutskottet, om ändringar i biobankslagen som innebär att PKU-biobanken även får användas för identifiering av avlidna i samband med olyckor eller andra händelser, där ett stort antal människor har avlidit (bet. 2004/05:SoU14, rskr. 145). En sådan händelse har ansetts vara naturkatastrofen i Sydostasien den 26 december 2004 där ett stort antal svenskar omkom.

Vävnadsprover från PKU-biobanken har kommit till användning i brottsutredande ändamål. Det har skett genom att det i en förundersökning om brott, med stöd av bestämmelserna i 27 kap. 1 § rättegångsbalken, beslutats om beslag från biobanken och registret. Så skedde bl.a. i utredningen om mordet på utrikesminister Anna Lindh.

Utskottet kan instämma i vad motionären anför om problemet med att PKU-biobanken och PKU-registret används till annat än vad det ursprungligen upprättades för. De fall då det i en brottsutredning har beslutats om beslag ur biobanken torde emellertid vara få och i princip uteslutande ha rört grova brott. I de lagförslag som behandlas i detta betänkande föreslås att det införs möjligheter till en regelmässig DNA-registrering av personer som döms för brott till en annan påföljd än böter. I takt med att det registret byggs upp torde behovet av att i brottsutredningar hämta uppgifter ur PKU-biobanken och PKU-registret minska. Motion 2005/06:Ju528 bör avslås av riksdagen.

I motion 2005/06:Ju310 (kd) anføres att samtliga personer med hemvist i Sverige bör registreras i ett DNA-register. Registret skall enligt motionären få användas för bl.a. brottsbekämpning och identifiering av avlidna.

Utskottet har i detta ärende tillstyrkt lagändringar som möjliggör registrering i en relativt stor omfattning av DNA-profiler för brottsbekämpningsändamål. Härvid har en avvägning gjorts mellan nyttan av ett sådant register och det intrång i den personliga integriteten som registreringen innebär. Utskottet anser det varken vara befogat eller lämpligt att inrätta ett DNA-register av den omfattning som motionären efterfrågar. Motion 2005/06:Ju310 bör avslås av riksdagen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (c, mp)

av Leif Björnlod (mp) och Stina Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår proposition 2005/06:29. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju7 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att de vinster som kan göras i brottsbekämpningen med utökad användning av DNA som identifieringsmetod i större utsträckning måste vägas mot de risker som provtagning och registrering innebär för den enskildes integritet.

Regeringen har i de överväganden som gjorts i propositionen inte gett integritetsaspekterna tillräcklig tyngd. Det går enligt vår uppfattning inte att i dag veta vad som i framtiden kommer att gå att utläsa ur de DNA-profiler som registrerats och vad dessa då skulle komma att användas till. Som exempel på att liknande register kommit till annan användning än den ursprungligen avsedda kan nämnas användning av det s.k. PKU-registret för såväl utredning av brott som identifiering av avlidna efter flodvågs-katastrofen i Sydasien år 2004.

Eftersom de konsekvenser ett utvidgat DNA-register skulle medföra från integritetssynpunkt inte är tillräckligt analyserade i ärendet finns det enligt vår mening inte ett tillräckligt underlag för att kunna ta ställning till och godta lagförslagen. Mot bakgrund härav bör riksdagen avslå propositionen.

2. Förnyad utredning om DNA-registrering, punkt 2 (c, mp)

av Leif Björnlod (mp) och Stina Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en förnyad utredning om DNA-registrering. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju7 yrkande 2.

Ställningstagande

Möjligheterna att använda DNA i polisens brottsbekämpande verksamhet är viktiga. Det är därför angeläget att strävandena att finna ett lämpligt utformat system för detta fortsätter. I detta arbete är det viktigt att det görs en fördjupad analys av integritetsaspekterna av en utökad DNA-registrering och att det i samband med framläggande av ett nytt lagförslag ges en tydlig beskrivning av förslagets konsekvenser för enskildas personliga integritet.

Det får ankomma på regeringen att skyndsamt låta utreda dessa frågor vidare och snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som uppfyller de krav vi nu redogjort för.

3. Registrering av fler i DNA-registret, punkt 4 (kd)

av Peter Althin (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att alla som dömts för brott med fängelse i straffskalan skall registreras i DNA-registret. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju461 yrkande 1 och 2005/06:Ju461 yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen i sitt förslag till riksdagen borde ha kunnat gå ett steg längre när det gäller förutsättningarna för att registrera DNA-profiler. Enligt min mening är det rimligt att alla som döms eller mottar ett strafföreläggande för ett brott för vilket det ingår fängelse i straffskalan skall kunna registreras i DNA-registret. Det saknar i detta sammanhang betydelse vilken påföljd som valts i det enskilda fallet.

Jag anser i och för sig att regeringens förslag är ett bra steg på vägen, varför jag ställer mig bakom propositionen. Jag anser dock att regeringen bör arbeta vidare med frågan och återkomma till riksdagen med förslag till lagändringar som tillgodoser vad jag nu anför.

4. Gallring av uppgifter i DNA-registret, punkt 5 (kd)

av Peter Althin (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om gallring av uppgifter i DNA-registret. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju461 yrkande 2 i denna del och 2005/06:Ju461 yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt min mening bör DNA-profiler som registrerats i DNA-registret inte gallras i samband med att gallring görs i belastningsregistret. Spårning av personer i DNA-registret är en mycket användbar, effektiv och resursbesparande metod för att utreda brott. Den möjligheten bör inte upphöra efter en viss tid. Den personliga integriteten kan inte skadas mer av en registrering av en DNA-profil än av ett fingeravtryck eftersom DNA-profilen inte visar några personliga egenskaper.

Det finns enligt min mening ett beredningsunderlag i denna fråga i utredningen om genetiska fingeravtryck (Ds 2004:35). Det får därför ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att gallringsreglerna för DNA-registret helt avskaffas.

5. Användning av PKU-registret för brottsbekämpningsändamål, punkt 7 (c)

av Stina Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om användning av PKU-registret för brottsbekämpningsändamål. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju528 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att PKU-biobanken och PKU-registret missbrukas när beslag ur det görs i samband med brottsutredningar. Registret och biobanken inrättades i syfte att underlätta medicinsk forskning. De föräldrar som har samtyckt till att vävnad från deras barn sparas och registreras har gjort det under den förutsättningen att registret skall användas till just forskning. Det är därför inte rimligt att uppgifterna utan vidare etisk eftertanke används i brottsutredningar.

Frågan om användningen av PKU-biobanken och PKU-registret är av stort principiellt värde. Därför bör formerna för eventuell användning till annat än medicinsk forskning bli föremål för lagstiftning i särskild ordning. I den lagstiftningsprocessen är det angeläget att en bred folklig debatt förs.

Det får ankomma på regeringen att tillsätta en utredning med den inriktning som jag här anger.

Särskilt yttrande

Användning av PKU-registret för brottsbekämpningsändamål, punkt 7 (m, fp, mp)

Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Cecilia Magnusson (m), Leif Björnlod (mp), Karin Granbom (fp) och Helena Bargholtz (fp) anför:

Frågan om användningen av PKU-biobanken och PKU-registret är av stort principiellt värde. Därför bör formerna för eventuell användning till annat än medicinsk forskning bli föremål för lagstiftning i särskild ordning. Vi utgår från att regeringen kommer att ta initiativ till en utredning i denna riktning.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2005/06:29 Utvidgad användning av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen m.m.:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i polisdatalagen (1998:622).

Följdmotion

2005/06:Ju7 av Viviann Gerdin m.fl. (c):

1. Riksdagen avslår proposition 2005/06:29 Utvidgad användning av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen m.m.
2. Riksdagen uppmanar regeringen att skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag på utökad användning av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen där det finns en tydlig beskrivning av vad förslaget kommer att medföra för konsekvenser för den enskildes personliga integritet.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:Ju235 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändrad lagstiftning så att även brott som inte leder till mer än två års fängelse omfattas av polisens DNA- och spårregister.

2004/05:Ju285 av Henrik Westman (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om DNA-registrering.

2004/05:Ju305 av Anders Bengtsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om en utvidgning av DNA-registret.

2004/05:Ju405 av Else-Marie Lindgren (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 28 kap. 14 § rättegångsbalken ändras till att förutom fingeravtryck och foto även omfatta DNA-prov.

2004/05:Ju412 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändrade, utvidgade förutsättningar för registrering i DNA-personregister.

2004/05:Ju421 av Hans Stenberg och Agneta Lundberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att gränsen för registrering av DNA för dömda brottslingar bör sänkas från två till ett års fängelse.

2004/05:Ju434 av Hillevi Larsson och Kerstin Engle (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att DNA-prov rutinmässigt bör tas på personer som häktas och döms, på samma sätt som fingeravtryck.

2004/05:Ju461 av Olle Sandahl m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett utvidgat DNA-register skall innehålla uppgifter som avser personer som är misstänkta för eller har dömts för brott på vilket fängelse kan följa eller för försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till sådant brott om gärningen är belagd med straff.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta bort tioårsgränsen för DNA-register.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:Ju272 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändrad lagstiftning så att alla brott omfattas av polisens DNA- och spårregister.

2005/06:Ju291 av Else-Marie Lindgren (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 28 kap. 14 § rättegångsbalken bör ändras till att förutom fingeravtryck och foto även omfatta DNA-prov.

2005/06:Ju310 av Alf Svensson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i Sverige upprätta ett nationellt DNA-register för alla svenskar samt alla med uppehållstillstånd i Sverige.

2005/06:Ju316 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om DNA-registret och elimineringsdatabaser.

2005/06:Ju358 av Beatrice Ask m.fl. (m):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att DNA-registret bör utvidgas.

2005/06:Ju406 av Hans Stenberg och Agneta Lundberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att gränsen för registrering av DNA för dömda brottslingar bör sänkas från två till ett års fängelse.

2005/06:Ju461 av Olle Sandahl m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett utvidgat DNA-register skall innehålla uppgifter som avser personer som är misstänkta för eller har dömts för brott på vilket fängelse kan följa eller för försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till sådant brott om gärningen är belagd med straff.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta bort tioårsgränsen för DNA-register.

2005/06:Ju528 av Jörgen Johansson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrättandet av ett DNA-register, för nyttjande vid brottsbekämpning, endast kan ske efter en bred folklig debatt och beslut i riksdagen.

—

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 28 kap. 12 och 13 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det skall införas två nya paragrafer, 28 kap. 12 a och 12 b §§,
 av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*12 §¹

Den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, får kroppsbesiktigas för ändamål som anges i 11 §.

Den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, får kroppsbesiktigas för ändamål som anges i 11 § *eller enligt bestämmelserna i 12 a §. I den omfattning och för det ändamål som anges i 12 b § får också en annan person kroppsbesiktigas.*

Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov. En kroppsbesiktning får inte utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada.

Den som skall kroppsbesiktigas får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

12 a §

Kroppsbesiktning genom tagande av salivprov får ske på den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, om syftet är att göra en DNA-analys av provet och registrera uppgifter om resultatet av analysen i det DNA-register eller det utredningsregister som förs enligt polisdatalagen (1998:622).

12 b §

Kroppsbesiktning genom tagande av salivprov får ske på annan än den som skäligen kan misstänkas för ett brott, om
1. syftet är att genom en DNA-

¹ Senaste lydelse 1993:1408.

analys av provet underlätta identifiering vid utredning av ett brott på vilket fängelse kan följa, och

2. det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen av brottet.

Analysresultatet får inte jämföras med de uppgifter som finns registrerade i register som förs enligt polisdatalagen (1998:622) eller i övrigt användas för annat ändamål än det för vilket provet har tagits.

Första stycket gäller inte den som är under 15 år.

13 §²

Beträffande kroppsvisitation och kroppsbesiktning skall i tillämpliga delar gälla vad i 3 a, 4, 8 och 9 §§ är föreskrivet om husrannsakan. Är fara i dröjsmål, får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Förrättning, som är av mera väsentlig omfattning, skall verkställas inomhus och i avskilt rum. Verkställs den av någon annan än en läkare, skall såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Blodprov får inte tas av någon annan än en läkare eller en legitimerad sjuksköterska. Annan mera ingående undersökning får utföras endast av läkare.

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks och kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov eller alkoholutandningsprov tas får dock verkställas och bevittnas av en man.

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks och kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys tas får dock verkställas och bevittnas av en man.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

² Senaste lydelse 1995:491.

2 Förslag till lag om ändring i polisdatalagen (1998:622)

Härigenom föreskrivs i fråga om polisdatalagen (1998:622)

dels att 22, 23, 26, 27 och 28 §§ samt rubriken närmast före 28 § skall ha följande lydelse,

dels att punkten 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas två nya paragrafer, 24 a § och 27 a §, samt närmast före 24 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Uppgifter om resultat av DNA-analyser får behandlas endast för att underlätta identifiering av personer i samband med utredning av brott. Rikspolisstyrelsen får föra register (DNA-register och spårregister) i enlighet med 23–27 §§ över de uppgifter som behandlas.

Uppgifter om resultat av DNA-analyser får behandlas endast för att underlätta identifiering av personer i samband med utredning av brott. Rikspolisstyrelsen får föra register (DNA-register, *utredningsregister* och spårregister) i enlighet med 23–27 §§ över de uppgifter som behandlas.

Sådana uppgifter som avses i första stycket får även behandlas i förundersökningar och särskilda undersökningar.

23 §

Ett DNA-register får innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som har gjorts *under utredning av ett brott* och som avser personer som har dömts för

1. *ett sådant brott mot en persons liv eller hälsa, personliga integritet eller säkerhet som avses i 3, 4, 6, 8, 12 eller 17 kap. brottsbalken, om brottet kan leda till fängelse i mer än två år,*

2. *ett allmänfarligt brott som avses i 13 kap. brottsbalken, om brottet kan leda till fängelse i mer än två år eller*

3. *försök, förberedelse, stämpling, anstiftan eller medhjälp till ett sådant brott som avses i 1 eller 2.*

Ett DNA-register får innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som har gjorts *med stöd av bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken* och som avser personer som

1. *genom lagakraftvunnen dom har dömts till annan påföljd än böter, eller*

2. *har godkänt ett strafföreläggande som avser villkorlig dom.*

*Utredningsregister**24 a §*

Ett utredningsregister får innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som har gjorts med stöd av bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken och som avser personer som är skäligen misstänkta för ett brott på vilket fängelse kan följa.

Vad som anges i 24 § gäller också vid registrering i utredningsregistret.

26 §

Uppgifter i spårregister får endast jämföras med analysresultat

1. som inte kan hänföras till en identifierbar person,
2. som finns i DNA-registret eller
3. som kan hänföras till en person som är misstänkt för brott.

Uppgifter i spårregister får endast jämföras med analysresultat

1. som inte kan hänföras till en identifierbar person,
2. som finns i DNA-registret, eller
3. som kan hänföras till en person som är *skäligen* misstänkt för brott.

27 §

Uppgifter i DNA-registret skall gallras senast när uppgifterna om den registrerade gallras ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter i utredningsregistret skall gallras senast när uppgifterna om den registrerade får föras in i DNA-registret eller när förundersökning eller åtal läggs ned, åtal ogillas, åtal bifalls men påföljden bestäms till enbart böter eller när den registrerade godkänt ett strafföreläggande som avser enbart böter.

Uppgifter i spårregister skall gallras senast trettio år efter registreringen.

27 a §

Ett prov för DNA-analys som har tagits med stöd av bestämmelserna i 28 kap. 12–12 b §§ rättegångsbalken skall förstöras senast sex månader efter det att provet togs.

Om uppgifterna i utredningsregistret skall gallras vid en tidi-

gare tidpunkt enligt 27 §, skall även det prov som avser den registrerade förstöras senast vid samma tidpunkt.

Om provet har tagits från någon som inte är skäligen misstänkt för brott, skall provet förstöras så snart målet eller ärendet slutligt har avgjorts.

Prover från personer som inte är misstänkta för brott

Användningen av prover för DNA-analys

28 §

Om det i samband med utredning av ett brott har tagits ett prov för DNA-analys från någon som inte är misstänkt för brottet får provet inte användas för något annat ändamål än det för vilket det togs. Ett sådant prov får inte heller sparas efter det att målet slutligt har avgjorts.

Om det i samband med utredningen av ett brott har tagits ett prov för DNA-analys, får provet inte användas för något annat ändamål än det för vilket det togs.

2. För de personregister som den 24 oktober 1998 förs med Datainspektionens tillstånd gäller bestämmelserna i datalagen (1973:289) till och med den 31 december 2005. För ett sådant register skall dock 6–8 §§ gälla från ikraftträdandet.

2.¹ För de personregister som den 24 oktober 1998 förs med Datainspektionens tillstånd gäller bestämmelserna i datalagen (1973:289) till och med den 31 december 2007. För ett sådant register skall dock 6–8 §§ gälla från ikraftträdandet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

2. Äldre bestämmelser i 23 § gäller fortfarande om provet för DNA-analys har tagits före ikraftträdandet eller om den dom som ger stöd för att registrera resultatet av en DNA-analys i DNA-registret har meddelats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2003:874.